

# Principer och riktlinjer för sakkunnigbedömning vid Vetenskapsrådet

## Riktlinjerna baseras på åtta principer

Detta dokument innehåller riktlinjer för Vetenskapsrådets sakkunnigbedömning. Riktlinjerna baseras på Vetenskapsrådets åtta principer för sakkunnigbedömning av stöd till forskning. Principerna ska säkerställa att den vetenskapliga bedömningen görs av kompetenta sakkunniga utifrån relevant underlag och tydliga kvalitetskriterier, inom ramen för en god bedömningskultur. Riktlinjerna ska ge konkret vägledning för hur principerna ska följas.

Riktlinjerna för sakkunnigbedömningen av ansökningar om stöd till forskning inordnas under de åtta principerna. Notera dock att vid tillämpning av en riktlinje kan hänsyn behöva tas till flera principer. I styrelsens beslut om principer framgår tydligt att *"Principerna ska läsas sammantaget. De kan komma i konflikt med varandra och behöver därför vägas emot varandra. Hur principerna vägs mot varandra måste diskuteras i de enskilda fallen"*. Principerna och deras praktiska tillämpning bör därför aktualiseras regelbundet i beredningsarbetet.

## Riktlinjernas karaktär

Riktlinjerna gäller sakkunnigbedömning av ansökningar om stöd till forskning inom Vetenskapsrådet. Även om de är generella ger de utrymme för variation som är motiverad av exempelvis olikheter mellan utlysningar och/eller forskningsområden, eller variation som är motiverad av att testa nya arbetssätt. Det innebär att olika riktlinjer har delvis olika karaktär. De olika typerna av riktlinjer särskiljs genom användning av terminologi.

1. **"Ska-riktlinjer"**: Utgör förtydliganden av lag eller annan tvingande reglering eller följer av styrelsen fastställda krav på bedömningsarbetet. Dessa riktlinjer ska följas. I de fall avvikelser från sådana riktlinjer ändå noterats bör detta följas upp.
2. **"Bör-riktlinjer"**: har karaktären av "följ eller förklara". Den innebär att ansvariga inte vid varje tillfälle måste följa varje riktlinje utan kan välja andra lösningar som bedöms bättre svara mot omständigheterna i det enskilda fallet – förutsatt att ansvarig för respektive utlysning eller forskningsområde öppet redovisar varje sådan avvikelse, beskriver den lösning man valt istället, samt anger skälen för detta.
3. **Utlysningsspecifika riktlinjer**: Föreskriver att ansvarig för respektive utlysning eller område ska utforma instruktioner eller motivera val som görs för sakkunnigbedömningen inom en specifik utlysning eller ett visst ämnesområde. I dessa fall ger riktlinjerna inte detaljerade direktiv för vad som ska göras, men efterfrågar en systematik och dokumentation av processen.

## Vetenskapsrådets principer och riktlinjer för sakkunnigbedömning av stöd till forskning

- Utdrag ur GD-beslut GD-2019-186, Dnr 2.4-2016-7045

### 1. Sakkunskap i bedömningen

Bedömning av ansökningar ska utföras av sakkunniga med dokumenterad hög vetenskaplig<sup>1</sup> kompetens inom det eller de forskningsområde(n) eller den eller de ämnesdisciplin(er) ansökan avser och den vetenskapliga sakkunnigbedömningen ska utgå från tydliga kvalitetskriterier. Sakkunniga ska utses enligt tydliga kriterier i en systematiskt dokumenterad process.

- 1.1 Vetenskapsrådets sakkunnigbedömning ska göras av beredningsgrupper med vetenskaplig expertis av den bredd och djup som är relevant för de ansökningar som ska bedömas.
- 1.2 Beredningsgruppsmöten bör utgöra ett centralt moment i bedömningsprocessen.
- 1.3 Vetenskaplig bedömning och prioritering av ansökningar bör skiljas från beslut om bidrag.
- 1.4 Det ska finnas sakkunskap för att rekrytera beredningsgruppsledamöter och externa sakkunniga.
- 1.5 För varje utlysning ska det finnas dokumenterade instruktioner för
  - a. vem som rekryterar,
  - b. vilka särskilda meriter eller erfarenheter som ska finnas representerade i beredningsgruppen,
  - c. krav på beredningsgruppens sammansättning, såsom ämneskompetens, ramar för antal ledamöter och successivt utbyte av desamma mellan utlysningar för samma bidragsform,
  - d. andel internationella ledamöter i beredningsgruppen.
- 1.6 Den maximala mandattiden för en ledamot ska vara sex år i samma beredningsgrupp. Därefter ska en karenstid om minst tre år tillämpas.
- 1.7 Den maximala tiden att vara ordförande ska vara tre år, som en del av den totala mandattiden om sex år i en beredningsgrupp. Därefter ska en karenstid om minst tre år tillämpas. Undantag kan ske för enstaka beredningar där kontinuiteten anses särskilt viktig.
- 1.8 Beredningsgruppernas sammansättning ska följa Vetenskapsrådets jämställdhetsstrategi med avseende på kön (numerärd jämställdhet).
- 1.9 Ledamöter till beredningsgrupper ska utses i enlighet med Vetenskapsrådets jävspolicy och riktlinjer för hantering av jäv.

---

<sup>1</sup> Eller konstnärlig kompetens i de fall då det är relevant.

## 2 Saklighet och likabehandling

Alla bedömningar ska ske på ett likvärdigt sätt och baseras på den planerade och utförda forskningens kvalitet och på sökandes meriter, oavsett sökandes ursprung eller identitet. För att undvika jäv, partiskhet och intressekonflikter ska bedömningar baseras på tydliga kvalitetskriterier och formaliserade tillvägagångssätt.

- 2.1 Inför varje utlysning ska det finnas instruktioner rörande vilka bedömningskriterier som ska användas. Tillämpning och viktning mellan delbetyg ska avspeglas i instruktioner för ansökningarnas utformning.
- 2.2 Instruktionerna för projektplan, CV och publikationslista ska vara utformade för att optimera underlag för bedömning inom respektive forskningsområde och bidragsform.
- 2.3 Bibliometriska data ska användas med försiktighet i bedömningen och endast som del av en sammantagen kompetensbedömning som görs av sakkunniga med expertis inom det aktuella området. De bibliometriska data som hämtas in i samband med ansökan ska vara relevanta för det forskningsområde och den bidragsform utlysningen gäller.
- 2.4 Underlaget för bedömning ska utgöras av ansökan som bedömts med de sakkunnigas vetenskapliga kompetens och omdöme. Ovidkommande information ska inte användas för bedömning.
- 2.5 Bedömningskriterierna ska preciseras genom vägledande frågor, så att det klart framgår vad som ska bedömas. De bedömningskriterier som generaldirektören har beslutat om ska användas, och tilläggs-kriterier respektive vägledande frågor ska vara anpassade till respektive forskningsområde och utlysning.
- 2.6 All bedömning ska genomföras i enlighet med Vetenskapsrådets jävspolicy med tillhörande riktlinjer för hantering av jäv samt Vetenskapsrådets jämställdhetsstrategi.

## 3. Främjande av god forskningssed

Bedömningen förutsätter ett etiskt förhållningssätt och hög integritet. De sakkunniga ska inte göra någon preliminär etikprövning men hänsyn bör tas till hur den sökande diskuterar och problematiserar sin forskning med hänsyn tagen till god forskningssed. Om en ansökan innefattar forskning som på ett uppenbart sätt bryter mot etiska regler och/eller uppenbart strider mot svensk eller internationell rätt bör detta reflekteras i bedömningen av forskningens kvalitet och/eller genomförbarhet.

- 3.1 I utlysningstexten ska det finnas anvisningar för hur sökande ska redogöra för vilka etiska överväganden som är relevanta för det aktuella forskningsprojektet samt om forskningsprojektet kan medföra potentiella risker för människa och natur. Det ska även finnas instruktioner för hur sakkunniga ska bedöma denna redogörelse i förhållande till ansökans kvalitet. En del av detta innebär att ta hänsyn till om den sökande beaktar de lagliga och formella krav, till exempel gällande etikprövning, som ställs på det föreslagna forskningsprojektet.

- 3.2 Det ska finnas instruktioner för hur avvikelser från etiska riktlinjer och god forskningssed samt oredlighet hanteras i sakkunnigbedömningen, liksom hur sådana avvikelser ska påverka bedömningen.

#### 4. Öppenhet och transparens

Bedömningen ska utgå från och motiveras av det underlag som efterfrågats av Vetenskapsrådet vilket i det typiska fallet är en ansökan om forskningsmedel. Bedömning av underlaget ska göras utifrån på förhand bestämda och offentligt kända regler och riktlinjer.

- 4.1 Information om väsentliga steg i beredningsprocessen ska vara tillgängliga för såväl sökande, sakkunniga som andra forskare.
- 4.2 Information om beredningsgruppens ledamöter bör finnas offentligt tillgänglig innan den aktuella utlysningen öppnar.
- 4.3 De sakkunniga ska utgå från den aktuella ansökan och inte ha tillgång till tidigare bedömningar eller ansökningar. I det fall en specifik beredningsprocess kräver tillgång till tidigare ansökningar eller bedömningar ska detta i så fall framgå av den aktuella utlysningstexten, samt i instruktioner till sakkunniga.
- 4.4 Det ska finnas instruktioner för hur yttranden bör skrivas och vad de bör omfatta.

#### 5. Ändamålsenlighet

Bedömningsprocessen ska vara anpassad till utlysningen och forskningsområdet och stå i proportion till utlysningens storlek och komplexitet utan att rättssäkerheten eftersätts.

- 5.1 Minst tre ledamöter ska läsa varje ansökan inför en beredningsgrupps gemensamma prioritering.
- 5.2 Vid beslut om en beredningsgrupps sammansättning ska det motiveras hur gruppen är anpassad till uppgiftens karaktär och det antal ansökningar gruppen ska bedöma.
- 5.3 Om ansökningar ska sällas ska det finnas instruktioner för beredningsgruppens sällningsförfarande.
- 5.4 Det ska finnas instruktioner för hur samråd eller externa sakkunniga ska användas i bedömningen.

#### 6. Effektivitet

Den totala resursåtgången för ansökan och bedömning, både gällande tidsåtgång och kostnad, minimeras för alla inblandade, dvs sökande, sakkunniga och Vetenskapsrådets personal, med hänsyn tagen till att kvalitet, saklighet, transparens och ändamålsenlighet upprätthålls.

- 6.1. Vid varje beslut om utlysning respektive beredning ska övervägas vad som kan göras i syfte att minimera tidsåtgång och resurser (för sökande, beredningsgruppsledamöter, externa sakkunniga och Vetenskapsrådets personal) under processen från utlysning till beslut.

- 6.2. Utlysning-, ansöknings-, och beredningsprocessen ska vara förutsägbar och förändringar i processen bör genomföras med ett långsiktigt perspektiv.

## 7. Integritet

Samtliga medverkande i bedömningsprocessen ska respektera processens integritet och inte för utomstående delge vad som diskuterats vid möten, heller inte andra sakkunnigas ståndpunkt i den pågående beredningen av ansökningar. Den slutliga bedömningen ska alltid dokumenteras och offentliggöras vid beslut.

- 7.1. All kommunikation mellan enskilda sökande och Vetenskapsrådet avseende bedömningsprocessen, inklusive på vilka grunder som beslut tas, ska ske via ansvarig personal på Vetenskapsrådet.
- 7.2. Sakkunniga ska inte ha kontakt med enskilda sökande kring ansökan eller bedömningen, varken under eller efter beredningsprocessen.
- 7.3. Utgångspunkten är alltid att sakinnehållet i en ansökan och information om sökande inte får spridas under bedömningsarbetet. Om en sakkunnig har behov av att konsultera en kollega vid frågeställningar kring delar av ansökan ska detta hanteras med respekt för den sökandes och processens integritet.

## 8. Sakkunnigbedömningen förbereds och följs upp på ett strukturerat sätt

Bedömningsprocesser och sakkunniga ska förberedas och följas upp enligt tydliga kriterier. Samtliga sakkunniga ges tillgång till samma typ av bakgrundsmaterial för bedömningen.

- 8.1. Beredningsgruppsledamöter och -ordförande, samt övriga sakkunniga ska i ett tidigt skede av beredningsprocessen få utbildning rörande följande:
  - a. hur bedömningen ska genomföras och vad som ska bedömas,
  - b. tillämpning av jävsregler och Vetenskapsrådets jävspolicy och riktlinjer för hantering av jäv,
  - c. tillämpning av Vetenskapsrådets jämställdhetsstrategi i beredningen av ansökningar,
  - d. hur medveten och omedveten partiskhet (bias) kan påverka ställningstaganden,
  - e. hur aspekter kring god forskningssed och forskningsetiska frågor ska hanteras i bedömningen ,
  - f. hur yttranden ska formuleras,
  - g. regler för kommunikation mellan sakkunniga respektive mellan sakkunniga och sökande,
- 8.2. Ordföranden ska även utbildas om beredningens alla moment, inklusive rekryteringsförfarande när relevant, samt beredningsmötets utformning och gruppdynamik.
- 8.3. Det ska finnas uppdragsbeskrivningar för ordförande, ledamot och observatör (om en sådan medverkar).
- 8.4. Sakkunnigbedömningen ska alltid följas upp på ett systematiskt sätt för en kontinuerlig förbättring av beredningsprocesserna.

- 8.5 I uppföljningen av en utlysning ska ingå en översikt över antal som tillfrågats att ingå i beredningsgrupp och i förekommande fall externa sakkunniga samt en sammanfattande beskrivning av uppgivna skäl till varför ledamöter och externa sakkunniga avböjt.
- 8.6 Det ska finnas instruktioner avseende hantering av återkoppling och klagomål från sökande.